

Bijzonder onderwerp

Een praktijkstagejaar in de tandheelkunde

Redactionele bewerking van een scriptie, bekroond met de NVT/Backer Dirks Fonds-scriptieprijs 1995, onder dezelfde titel door K. Kuyers

1 Inleiding

Door het wegvallen van de binnengrenzen in 1992, met als gevolg het vrije verkeer van personen, goederen en (ook tandheelkundige) diensten, is de roep om uniformiteit in opleidingen in Europa toegenomen. Behalve inhoudelijk verschillen tandheelkundige opleidingen in Europa ook structureel van elkaar. Een belangrijk verschil met de huidige opleidingen in Nederland is de verplichte praktijkstage die in een aantal EG-lidstaten reeds is ingesteld. Een pas afgestudeerde tandarts doet daarbij onder begeleiding van een ervaren collega praktijkervaring op buiten de muren van de universiteit, om zich zo voor te bereiden op het zelfstandig uitoefenen van het vak. De duur, vorm en inhoud worden afgestemd op de nationale situatie en wetgeving. De algemene doelstellingen verschillen echter niet veel. Aan het eind van zo'n stage zou de zo opgeleide tandarts:

- in staat moeten zijn patiënten met voldoende zelfvertrouwen en zelfstandig te behandelen voor zover het algemeen tandheelkundige handelingen betreft; hij heeft geleerd hierbij zijn eigen grenzen te kennen en aan te geven;
- inzicht moeten hebben in het sociale zekerheidsstelsel;
- geleerd hebben zich kritisch op te stellen wat betreft de kwaliteit van zijn eigen handelen;
- in staat moeten zijn om te gaan met (para-medisch) personeel en artsen van andere vakgebieden en hen op de juiste wijze weten in te schakelen en te instrueren;
- een adequaat praktijkmanagement moeten kunnen voeren.¹⁻⁶

2 De stand van zaken in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Denemarken en Italië

In het Verenigd Koninkrijk werd het praktijkstagejaar geïntroduceerd in 1977 en is sinds oktober 1993 verplicht.² In Duitsland is een voorbereidingstijd van twee jaar vereist om een zelfstandige behandelingsactiviteit in het kader van de wettelijke ziektekostenverzekering te mogen uitoefenen. Hiervoor komen tandheelkundige klinieken, tandheelkundige afdelingen in een ziekenhuis of tandheelkundige afdelingen van de dienst voor de Volksgezondheid in aanmerking. In Denemarken moet de student tandheelkunde na zijn afstuderen als tandarts gedurende één jaar als niet-zelfstandige praktijkervaring opdoen in een tandheelkundige kliniek of een privé-praktijk, alvorens hij zelfstandig werkzaam mag zijn. In Italië moet de pas afgestudeerde tandarts, voordat hij de bevoegdheid krijgt om zelfstandig werkzaam te zijn, een bijkomend examen afleggen. In de tussentijd bereidt de kandidaat zich via praktijkwerkzaamheden voor op het zelfstandig werkzaam zijn in de toekomst. Deze voorbereiding is niet duidelijk aan regels gebonden.

3 Verwachte EG-richtlijnen

Een praktijkstagejaar wordt ook door het Raadgevend Comité voor de opleiding van beoefenaars der tandheelkunde voorgesteld.¹

Op het moment dat dit voorstel wordt goedgekeurd door het Comité van Hoge ambtenaren, waarin de overheid van iedere EG-lidstaat is vertegenwoordigd, leidt dit tot een richtlijn van de Europese Commissie. Hierdoor zal ook Nederland verplicht zijn de wetgeving aan te passen en het praktijkstagejaar in te voeren.

Vooruitlopend op deze dwingende maatregelen wil de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde (NMT) binnen afzienbare tijd een praktijkstagejaar instellen.⁷

4 Enquête onder studenten en tandartsen in Nederland

Door middel van een enquête is naar de mening geïnformeerd van studenten tandheelkunde en reeds afgestudeerde tandartsen omtrent een praktijkstagejaar. Gevraagd is op welke wijze zo'n stage het best zou kunnen worden ingevuld en georganiseerd.

4.1 De ondervraagde groepen

Er worden drie onderzoeksgroepen onderscheiden, namelijk:

1. alle studenten tandheelkunde in Nijmegen en Amsterdam die tijdens het verzenden van de vragenlijst in het laatste jaar van hun studie zaten (n=104); ongeveer de helft daarvan bestond uit vrouwen en de gemiddelde leeftijd bedroeg 26,5 jaar;
2. tandartsen die in 1994 afstudeerden (n=106); 45% hiervan waren vrouwen en de gemiddelde leeftijd bedroeg 27,2 jaar;
3. tandartsen die in 1990 afstudeerden (n=104); een derde hiervan was vrouw en de gemiddelde leeftijd bedroeg 31 jaar. De vragenlijsten waren voor de drie groepen ongeveer hetzelfde; alleen aan tandartsen die afgestudeerd waren in 1990, werden ook vragen gesteld over de begeleiding van de pas afgestudeerde tandarts. De vragen waren ondergebracht in vier categorieën, te weten 1) tandheelkundige behandeling, 2) bedrijfsvoering, 3) patiënten, en 4) samenwerking. Verschillen tussen de groepen werden geëvalueerd aan de hand van Chi-kwadraat toetsen, waarbij een betrouwbaarheidsniveau van 5% werd aangehouden.

4.2 Resultaten

De gemiddelde respons was 47,5%. Er is geen aanvullend onderzoek verricht onder non-respondenten.

Over het algemeen blijkt dat de problemen die respondenten ervaren of verwachten, van geringe of matige aard zijn. Drie kwart denkt dat een praktijkstagejaar deze problemen zou kunnen oplossen of verkleinen. Als een praktijkstagejaar zou worden ingevoerd, zou 90% van de respondenten het liefst zien dat bij meerdere tandartsen wordt gewerkt en dat de verantwoordelijkheid voor de organisatie van het jaar ligt bij de NMT, de universiteit of beide.

4.2.1 De studenten

Direct na het afstuderen wil meer dan drie kwart van de studenten als waarnemer gaan werken. Onoverkomelijke problemen worden door hen nauwelijks verwacht. Ten aanzien van de tandheelkundige behandeling voorziet de meerderheid geringe tot matige problemen met het werken onder tijdsdruk, het werktempo en de tijdsplanning. Problemen met patiënten worden door de grote meerderheid verwacht bij medisch gecompromitteerde patiënten, klagende patiënten en bij medische noodsituaties. In de categorie 'samenwerking' verwacht de meerderheid geringe tot matige problemen bij het aannemen en ontslaan van personeel. Al deze zaken worden opnieuw genoemd als de respondenten aangeven waaraan in een praktijkstagejaar veel aandacht besteed zou moeten worden.

Niet iedereen is bereid deel te nemen aan een vrijwillig praktijkstagejaar. Is dit het geval, dan is dat voornamelijk omdat men liever ervaring op wil doen door middel van waarnemen – om financiële redenen of omdat men de opleiding voldoende acht.

De studenten vinden dat zij als gemiddelde financiële compensatie voor te verrichten handelingen tijdens een stage 35% van de omzet zouden moeten ontvangen.

4.2.2 Tandartsen die in 1994 afstudeerden

Ongeveer 70% van de pas afgestudeerde tandartsen onderzocht problemen met het opstellen van een behandelingsplan, werken onder tijdsdruk, het werktempo, het werken met andere materialen dan in de opleiding, de diagnostiek en de tijdsplanning. Bij de bedrijfsvoering en het omgaan met patiënten kwam men geen grote problemen tegen. Wel gaf ongeveer de helft aan problemen te hebben met het aannemen en ontslaan van personeel. Drie kwart van de respondenten denkt dat een praktijkstagejaar de genoemde problemen zou kunnen oplossen. Degenen die niet aan een praktijkstagejaar zouden willen deelnemen, noemen hiervoor de voldoende kwaliteit van de opleiding, het prefereren van waarnemen en financiële redenen in volgorde van prevalentie. Vooral aan administratie en praktijkvoering zou in een praktijkstagejaar extra aandacht moeten worden besteed.

Eenenvertig procent van de respondenten vindt dat een percentage van de omzet (men denkt gemiddeld aan 42%) zou moeten worden uitgekeerd aan stagiaires.

4.2.3 Tandartsen die in 1990 zijn afgestudeerd

Zeventig procent van deze groep zegt bereid te zijn een pas afgestudeerde tandarts te begeleiden in een praktijkstagejaar. Een grote groep (75%) van hen verbindt hieraan de voorwaarde dat ze er financieel niet op achteruit gaan.

Deze groep tandartsen ondervond de grootste problemen met het werken onder tijdsdruk, het werktempo, de tijdsplanning en de hoeveelheid werk. Bij de samenwerking met anderen werden vooral problemen ervaren bij het aannemen, ontslaan en omgaan met personeel. Deze zaken komen grotendeels terug als de respondenten wordt gevraagd aan te geven welke zaken in een praktijkstagejaar extra aandacht zouden moeten krijgen. Met name de categorie 'bedrijfsvoering' scoort hoog.

Over de manier waarop en hoe hoog een stagiair gehonoreerd zou moeten worden, zijn de meningen verdeeld. Als dit wordt uitgedrukt in een deel van de omzet, wordt gemiddeld 30% genoemd.

4.2.4 Verschillen tussen de groepen

Een aantal interessante statistisch significante verschillen tussen de groepen kon worden waargenomen.

De studenten verwachten meer problemen met het werken onder tijdsdruk, financiën, de Arbo-wetgeving, administratie en het aannemen en ontslaan van personeel dan de tandartsen. Tandartsen afgestudeerd in 1990 ervaren de meeste problemen met de hoeveelheid werk.

Tandartsen die zijn afgestudeerd in 1990 ondervonden het minst vaak problemen met medisch gecompromitteerde patiënten en medische noodsituaties en 'vijandige' of klagende patiënten.

5 Discussie en conclusies

De verwachtingen van de studenten en de ervaringen van de tandartsen lopen niet altijd synchroon. Het opstellen van een behandelingsplan en de diagnostiek lijken voor de studenten bijvoorbeeld geen probleem te zijn, terwijl de tandartsen die in 1994 afstudeerden dit nu juist wél als een probleem ervoeren. De praktijk valt kennelijk tegen.

Over de invoering van een praktijkstagejaar als hulp bij de verwachte of ervaren problemen, wordt verschillend gedacht. Met een verplichte invoering ervan zou men dan ook misschien wat terughoudend moeten zijn. Immers, hoewel de grote meerderheid van de respondenten positief is en behoefte heeft aan het opdoen van extra ervaring voordat zelfstandig in de algemene praktijk wordt gestart, vindt een aanzienlijke groep dat deze ervaring ook door middel van waarneming zou kunnen worden opgedaan. In een praktijkstagejaar zou dit echter wat gestructureerder kunnen gebeuren.

In het algemeen zou de nadruk moeten liggen op de wijze van praktijkvoering, diagnostiek en het opstellen van een behandelingsplan, het omgaan met personeel en 'vijandige' patiënten. Het praktijkstagejaar moet een aanvulling vormen op de basisopleiding, in combinatie met het verschaffen van informatie op gebieden die in de opleiding niet aan bod zijn gekomen. Het stagejaar mag niet worden gebruikt om tekorten van de basisopleiding te compenseren.

Begeleiding van stagiaires zou voldoende te vinden moeten zijn, mits de tijd die de tandartsen aan hun begeleiding besteden voldoende financieel wordt gecompenseerd.

De begeleiding van het praktijkstagejaar zou gezamenlijk gedragen kunnen worden door de NMT (de praktijk) en de universiteiten (theoretische verdieping).

Literatuur

- 1 Raadgevend Comité voor de opleiding van beoefenaars der tandheelkunde. Verslag en advies betreffende een aanvullende opleiding die moet worden gevolgd door de beoefenaar der tandheelkunde voor de uitoefening van een zelfstandige activiteit. Brussel: Europese Commissie, 15 november 1989.
- 2 Erridge P. Vocational training. A profile of some recent dental graduates. *Br Dent J* 1981; 150: 227-9.
- 3 Vis A. Vocational training in Engeland. *Ned Tandartsenbl* 1992; 20: 812-3.
- 4 Widström E. The dental vocational training period in Finland and other countries in the European economic space. *European Dentistry* 1993; 15: 17.
- 5 Velden RJJ van der, Horst G ter. Tandartsen over hun opleiding. Amsterdam: ACTA, 1991.
- 6 Verrijt AHM. Tandartsen over hun opleiding. Resultaten van een enquête onder in Nijmegen afgestudeerde tandartsen uit de jaren 1982-1990. *Ned Tijdschr Tandheelk* 1994; 101: 370-2.
- 7 NMT. Projectvoorstel praktijkverjaringsjaar. Nota van de NMT, 11 juli 1994. Nieuwegein: NMT, 1994.